

ŞAİR FAZLI VE GÜL Ü BÜLBÜL'Ü

Mustafa ÖZKAN*

Şair Fazlı XVI. yüzyıl Osmanlı edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biridir. Çağdaşları arasında "Kara Fazlı" diye meşhur olan şairin asıl adı Mehmed'dir. Bazı kaynaklarda adı Ali olarak da geçmektedir.¹ Bir saracın oğlu olan Fazlı İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi belli değildir. Babasının saraç olmasından dolayı "Saraçzâde" lakabıyla da anılmıştır.

İlk tahsilinden sonra şiir ve edebiyata heves edip Üsküplü şair Riyâzî'den Fars dili ve edebiyatı okudu.² Sonra tasavvufa yönelerek Halvetî şeyhlerinden Zarîfî Hasan Efendi'ye intisap ederek tasavvuf terbiyesi aldı.³ Şiir ve edebiyata olan ilgisi sebebiyle, devrinin bir şiir okulu mesabesinde olan Zâtî'nin dükkânına devama başlayarak onun talabesi oldu. Fazlı'nın edebî gelişmesinde en fazla Zâtî'nin tesiri olduğu anlaşılmaktadır. Fazlı kısa zamanda gayret ve kabiliyeti ile hocasının teveccühünü kazandı. 1530 yılında Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mehmed'in sünnet düğünü münasebetiyle yazdığı kasideyi hocası Zâtî'nin aracılığıyla Kanunî'ye takdim ederek onun iltifatına mazhar oldu.⁴ Şehzade Mehmed Manisa sancağına vali olarak gönderilince, Fazlı da onun yanına divan kâtibi tayin edildi. Şehzade Mehmed'in ölümü üzerine, Şehzade Mustafa'nın divan kâtibi oldu ve şehzadenin 1552 yılındaki idamına kadar bu vazifede kaldı. Ardından Şehzade Selim'in divan kâtipliğine tayin edildi ve onun tevaccühünü kazanarak 1561 yılında 60.000 akçe zeametle *reîsü'l-küttâb* oldu. Ancak bu ikbal onun hayatının son yıllarına rastladı. Bu görevde uzun süre kalamadı ve 1563'te Kütahya-

* Prof. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Meselâ bk. Âfî, *Kunhu'l-Ahbâr*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (İÜ. Ktp.), Türkçe Yazmalar (TY), nr. 5959, vr. 467^b.

2 Âşık Çelebi bununla ilgili olarak şöyle demektedir: "Sarf ve nahiv okuduktan sonra Üsküplü Riyâzî merhum yanında olup vâfir Fürs okudu. Ba'dehu şiire heves edip Zâtî'ye müracaat etmeye hasr-i evkat etti." (*Tezkiretü's-Şuarâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 171, vr. 262^a).

3 Ahdî, *Gulşen-i Şuarâ*, İÜ. Ktp., TY, nr. 2604, vr. 98^b.

4 "Merhum Zâtî'ye tamâm-ı ihtisâs idüp mezbura şâkird-i hâs geçünürdi. Hatta merhum sâhibkırân-ı zamân Sultan Süleyman Han oğlu Şehzade Sultan Mehmedün sûr-ı hitânında şuarâ-i zaman ve bulaga-i devran kasideler diyüp Zâtî ki kırdve-i asr ve zübde-i dehr idi, kasidesin cümleden mukaddem okudukda 'Fazlı nâm bir şâkird-i benânum vardır, icazet virün gelsün' diyüp huzûr-ı sultânîde kasidesin kendüden sonra okutmuşdur." (Kıralızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ* [haz. İbrahim Kutluk], Ankara 1989, II, s. 755).

'da' vefat etti. Ölüm tarihini Âşık Çelebi⁵ ile Hasan Çelebi⁶ 970 (1562); Âli⁷, Ahdî⁸, Riyâzî⁹ ve Kâtip Çelebi¹⁰ 971 (1563) olarak kaydederler. Bu tarihlerden 971 (1563) yılı daha doğru görünmektedir. Zira Fazlı'nın reîsü'l-küttablığı zamanında Şehzade Selim'in divanında kâtip olarak bulunan Âlî "Ahvali muntazam olduktan iki yıl ancak muammer oldu. Akabince vâsıl-ı diyâr-ı üns olduğu taayyün buldu" ifadesiyle Fazlı'nın reîsü'l-küttâb olduktan sonra iki yıl daha yaşadığını belirttiği gibi, "Fazlı öldü" sözüyle ölümüne tarih düşürmekle de ifadesini perçinlemektedir. Ancak şairin Kütahya'da hangi maksatla bulunduğu belli değildir. Esasen kaynaklardan da yalnızca Âşık Çelebi Kütahya'da öldüğünü zikretmekte; Âlî, Hasan Çelebi, Ahdî, Kafzâde Fâizî ve Latîfî ölüm yeri belirtmemektedirler. Bursalı Tahir¹¹ ile Fuat Köprülü¹² Âşık Çelebi'nin Kütahya kaydını olduğu gibi kabul etmektedirler. Şimdilik bu konuyu aydınlatacak yeterli bilgi bulunmamakla beraber, zeamet olarak kendisine tahsis edilen arazinin Kütahya'da bulunduğu ve bu arazinin idarî işleriyle uğraşırken burada vefat ettiği düşünülebilir.

Bütün kaynaklar Fazlı'nın derviş mizaçlı, tasavvufa meyyal, temiz ahlâk sahibi bir kişi olduğunda birleşirler. Hem nesir hem de nazım sahasında güçlü bir kaleme sahip olan Fazlı, divan kâtibi, divan baş kâtibi ve şehzadelerin sır kâtibi olarak pek çok mensur eser meydana getirmiş ve iyi bir münşî olarak tanınmıştır. Hatta Şehzade Bayezid'in İran'a sığınması üzerine, padişah tarafından İran şahına gönderilen nâmeyi de Fazlı kaleme almıştır.¹³

Tezkireler, devrinin çok meşhur ve velûd şahsiyetlerinden olan Fazlı'nın şiirlerinden övgü ile bahsederler. Latîfî "İbrâz-ı nazma tab'ının tamam sür'ati ve kabiliyeti vardır. Şuarâ-yı asrın kabillerinden ve fenn-i şi'rın kâmillerindendir" diyerek¹⁴ onu kabiliyetli bir şair olarak gösterirken, Âşık Çelebi de "Hümâ ve Hümâyün kitabını yazıncaya kadar şiiri şütür gürbe ve mutavassıt idi" dedikten sonra zamanla ilerlediğini ve "Şi're vâfir gûşîş edip nefis nâmeler, iyi kasideler der oldu"¹⁵ sözleriyle şiirlerinin zamanla mükemmelleştiğinden ve kemalinden bahseder. Âlî de aynı kanaati paylaşmakla birlikte, şiirlerinin ve eserlerinin gereğinden fazla uzun ve dağınık olduğu kanaatindedir.¹⁶ Bununla birlikte süslü kasideleri,

5 Tezkiretu's-Şuarâ, İÜ Ktp., TY, nr. 171, vr. 262^a.

6 Tezkiretu's-Şuarâ, II, 757.

7 Kunhu'l-Ahbâr, İÜ Ktp., TY, nr 2377, vr. 296.

8 Gulşen-ı Şuarâ, İÜ Ktp., TY, nr.2604, vr. 98^b.

9 Tezkire, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 116^b.

10 Keşfuz'z-Zunûn, II, 328.

11 Osmanlı Muellifleri, İstanbul 1333, II, 359.

12 İslâm Ansiklopedisi, IV, 533.

13 Bk Âlî, Kunhu'l-Ahbâr, vr. 296^a.

14 Tezkire, İstanbul 1314, s. 264.

15 Tezkiretu's-Şuarâ, vr. 262^a.

16 "Ba'dehu şır ü inşâda gerçekten meleke tahsil idüp ihtirâ-ı hâssı olan Gül ü Bülbül nâm manzumeyi söylemiştir. Ve bin adet rubâiyyâtı müstemil bir eser dahi komuşdur. Cümlesi pesendide-ı zurefâ ve matbû-ı şuarâ idügi tahkik etmiştir. Nihayet pürgûy olmağla eş'arı

çift kafiyeli gazelleri, mersiyeleri (özellikle Şehzade Mustafa için yazılmış olanı) çok beğenilmiş ve kendisine edebiyat dünyasında haklı bir şöhret temin etmiştir. Ne var ki zamanında bu kadar muteber olan bu şair, yavaş yavaş unutulmuş ve Gül ü Bülbül dışındaki eserleri de göz önünden kaybolup gitmiştir. İsmail Hikmet Ertaylan, zamanında "sultanü's-şuarâ" Bakî'yi bile gölgede bıraktığını söylediği Fazlı'nın adının ve eserlerinin unutulmasını Sultan Mustafa'ya olan intisabına bağlamaktadır.¹⁷

Eserleri

1. Çok sayıda gazel, kaside, musammat, terkiib ve terciibend şeklinde manzumesinin yanı sıra, 1000 kadar da tasavvuf duygusuyla rubâî meydana getirmiştir. Yazdığı rubâîlerle Türk edebiyatında en çok rubâî yazan şairlerden biri olarak tanınmıştır. Bu kadar çok manzume yazmış olmasına rağmen elde mürettep bir divanı mevcut değildir.

Latîfî "Eş'âr-ı pâkîzeye mâlik sahib-i tab' ve kabil-i şân ve müellif-i kitab ü divândır" diyerek¹⁸ şairin bir divan tertip ettiğine işaret ettiği gibi, Kafzâde Fâizî de "Divanı görülüp bu ebyat intihab olundu" ifadesiyle¹⁹ divanı bizzat gördüğünü beyan etmektedir. Buradan Fazlı'nın divanının bulunduğu, ancak günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

2. *Hümâ ve Hümâyûn*. Hâcû-yi Kirmanî'nin (ö. 1360) aynı adı taşıyan eserine benzetilerek meydana getirilmiş, 5000 beyitten mürekkep bir mesnevidir. Eserde Şark ülkesinin hakimi Hümâ ile Çin fağfurunun kızı Hümâyün arasındaki aşk macerasının anlatıldığı belirtilmektedir.²⁰

3. *Lehçetü'l-Esrâr*. Âşık Çelebi'ye göre Nizâmî'nin (ö.1214) Metâliü'l-envâr'ına nazire olarak yazılmış bir mesnevidir.

4. *Nahlistan*. Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi'ye göre "Gülistan tarzında" meydana getirilmiş, nazım nesir karışık bir eser olup tamamen telif niteliği taşımaktadır.

5. *Gül ü Bülbül*. Fazlı'nın en tanınmış eseri gül ile bülbül arasındaki aşkı konu edinen alegorik *Gül ü Bülbül* mesnevisidir.

Gül ile bülbül arasındaki aşkı konu edinen bu tür eserler hem Doğu hem de Batı edebiyatlarında eskiden beri yazılmıştır. Doğu edebiyatlarında geçmişte daha eskiye dayanan hikâyeye, klasik İran edebiyatında Gül ü Mül, Gül ü Sanevber, Gül ü Nevruz, Gül ü Hürmüz adlarıyla pek çok İran şairi tarafından kaleme alınmıştır. Aynı konu Türk edebiyatında da Lutfî (XV. yüz yıl), Kara Fazlı, İznikli

nahemvârdır. İnşası dahi nazmı gibi perişan-güftar idügi zâhir ü âşikârdır" (*Kunhü'l-Ahbâr*, vr.296^a).

¹⁷ "Şimdi kütüphanelerimizde divanına tesadüf olunmadığı gibi, manzum efsanelerine de rastlanamamaktadır. Bunun sebebi olsa olsa, Kanunî Süleyman'ın büyük oğlu Sultan Mustafa'ya olan intisabı olsa gerektir. Sadrazam Rüstem Paşa'nın gadir ve kahırına uğrayarak, bir canı gibi boğdurulan bu şehzadeye intisabı, onun isminin de eserlerinin de unutulmuş olmasını intaç itmiş olabilir" ("Gül ve Bülbül Efsanesi ve Şair Fazlı", İstanbul, c. 2, s. 14 [Haziran 1944], s. 14).

¹⁸ *Tezkire*, s. 264

¹⁹ *Zubdetü'l-Eş'âr*, IU Ktp., TY, nr. 3289, vr. 84^a.

²⁰ bk Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, London 1900, III, 110.

Bakâî (ö. 980/1572), Kalkandelenli Muîdî (ö. 994/1585), Gazi Giray (ö. 1016/1607), Pârsâ Sabir Mehmed Dede (ö. 1090/1679) gibi birçok şair tarafından işlenmiştir.²¹ Ancak bunlar içinde Fazlı'nın sûfiyâne, ahlâkî bir değer vererek yazdığı *Gül ü Bülbül*'ü Türk edebiyatında bu konuda yazılan en güzel eser olarak kabul edilmektedir.²²

Gül ü Bülbül aruzun "*fâilâtün mefâilün fâilün*" kalıbıyla yazılmış 2450 beyitlik bir mesnevidir. 960'ta (1553) tamamlanarak Şehzade Mustafa'ya ithaf olunmuştur. Tamamen temsilî bir tarzda kaleme alınan eserde, esas konuya girilmeden önce 390 beyitlik bir giriş kısmı gelmektedir. Burada besmele hakkında on sekiz beyitlik bir manzume, biri otuz üç, diğeri yirmi üç beyitlik iki tevhid, kırk üç beyitlik bir münâcât, kırk dokuz beyitlik bir na't, elli beş beyitlik mi'râciye, yirmi dört beyitlik Peygamber'in âline ve ashabına dua, 103 beyitlik sebab-i tel'if, ve elli iki beyitten ibaret padişah methiyesi bulunmaktadır. Giriş niteliğindeki bu ön bölümden sonra esas hikâyeye girilmektedir.

Fazlı eserin yazılışını sebab-i tel'if kısmında şöyle anlatmaktadır: Bir bahar günü tek başına otururken bir arkadaşı gelip, cenneti andıran gülzarda gezinti yapmayı teklif eder. Böylece arkadaşıyla birlikte gezintiye çıkarlar. İki arkadaş konuşurlerken söz mesnevi bahsine gelir ve arkadaşı Kara Fazlı'ya hoş bir kitap yazmasını tavsiye eder. Fazlı, haftada bir kitap yazmaya muktedir olmakla beraber, işlerinin çokluğunun buna engel olduğunu söyleyerek bilhassa zamandan şikâyet eder. Fakat arkadaşının Şehzade Mustafa'yı hatırlatarak kitabı onun adına yazmasını, böylece her ikisinin adının da kıyamete kadar hatırlanacağını söylemesi üzerine teklifi memnuniyetle kabul eder ve bülbülün güle âşık oluşunu konu edinen *Gül ü Bülbül*'ü kaleme alır.

Hikâyenin kahramanları gül, lâle, nergis, süsen, benefşe, serv, sümbül ve diken gibi bitki ve çiçekler; jale, ırmak, güneş, meltem, şimşek, gülşen gibi tabiat varlıkları; bahar, temmuz, hazan, kış, nevrüz gibi mevsim ve aylar ile bülbül adlı bir kuştur. Hikâye tamamen sembol kabul edilen bu kavramlar arasında cereyan etmektedir.

Rum ülkesine hâkim olan Bahar Şah, emsalsiz derecede güzel olan oğlu Gül'ü eğitimini tamamladıktan sonra Gülşen şehrine vali tayin eder ve Lâle, Nergis, Süsen, Sümbül, Servi, Irmak, Meltem ve Jâle'yi onun hizmetine verir. Gül yardımcılarıyla birlikte eğlenip hoş vakit geçirirken bir gün Irmak kenarında suda yüzünün aksini görür ve ona meftun olup gururlanır. Meltem'i çağırarak âlemde kendisi gibi bir güzelin bulunup bulunmadığını araştırmasını emreder. Meltem bütün dünyayı dolaşır, ancak Gül'e benzer kimseyi göremez. Böyle dolaşırken bir gün hazin hazin öten Bülbül'e rastlar. Ezelden âşık olan Bülbül, dert içinde inleyip durmakta, fakat kime yandığını kendi de bilmemektedir. Meltem, Gül'ün güzelliğini anlatınca Bülbül ona âşık olur. Meltem Bülbül'ü bu sevdadan vazgeçirmeye çalışırsa da buna muvaffak olamaz. Meltem Bülbül'den ayrılarak Gül'ün yanına döner ve gördüklerini ona anlatır. Bu esnada Bülbül de aşk derdinden hastalanıp perişan bir hale düşer. Sonunda sevdiğinin yanına gitmeye kara verir. Yolculuğu esnasında Irmak'la karşılaşır. Irmak, Bülbül'e bu yolculuğunda kılavuzluk yapar. Nihayet Gülşen şehrine gelirler. Burada Irmak, Bülbül'ü Servi ile tanıştırır. Servi daha önce

21 bk. Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, I, 140.

22 bk. Fuat Köprülü, "Fazlı", *İslâm Ansiklopedisi*, IV, 534.

Bülbül'ün babasının hizmetinde çalıştığı için Bülbül'ü tanıır ve ona izzet ikram gösterip başı üstünde yer verir.

Serv'in başı üstünde yer bulduktan sonra Bülbül, yanık yanık feryatlarla derdini Gül'e anlatmaya çalışır, fakat feryadını kimse duymaz. Karanlık geceye seslenir, ay doğunca ona hitap eder; sabah olunca derdini Gül'e anlatması için güneşe seslenir, hiç birisinden fayda olmadığını anlayınca yüzünü Hakk'a çevirir ve O'na yalvarır. Bunun üzerine Gül, Bülbül'ün feryadını duyar ve merak eder. Nergis vasıtasıyla sesin sahibinin kim olduğunu öğrenince susmasını söyler. Bu defa Bülbül derdini içine atıp sessizce inler.

Bir gece Gül, Gülşen'de eğlenirken Bülbül onu uzaktan seyreder. Sonunda dayanamayıp Gül'e bir mektup yazar ve Nergis'le gönderir. Gül bu mektuba vaslı müjdeleyen bir nâme ile cevap verir. Bu haberi alan Bülbül sevinçle ötmeye başlar. Fakat kıskanç ve fitneci Sûsen hemen Diken'e gider. Diken Bülbül'ü yaralayıp tehdit eder ve Gülşen'den uzaklaştırır. Bunu öğrenen Gül, Diken'e kızar ve Bülbül'e iyi davranmasını söyler. Bunun üzerine Diken, Şah Bahar'a gidip şikâyetle bulunur. Şah Bahar Bülbül'ü yakalattırıp bir kafese hapsedtirir. Bu sırada şarktan Şah Temmuz adlı bir hükümdar Gülşen şehrine saldıarak onu ele geçirmek ister. Önce Bâd-ı Semûm ile Bahar Şah'ı tehdit eder, sonra kumandanlarından Şems-i Münîr gelerek Gülşen şehrini zapteder. Bahar Şah, Gül'ü de beraberine alarak bilinmeyen bir tarafa kaçır. Şah Temmuz da ülkesine döner. Bir müddet sonra şimalden gelen Hazan Şah Gülşen'i boş görünce oraya yerleşir. Fakat o da Gülşen'e sürekli olarak hâkim olamaz. Mağripten gelen Şah Sitâ Gülşen'i hâkimiyetine alır.

Bahar Şah güneyde akrabası olan Nevruz'un yanına gitmiştir. Bir müddet sonra Nevruz'la birleşip Gülşen'e saldırır ve tekrar ele geçirir. Bahar Şah yeniden Gülşen'e hükümdar olur. Gülşen ehli yine eskisi gibi zevk u safa sürmeye başlar. Bu arada Gül, Bülbül'ü hatırlayarak Meltem vasıtasıyla artık gam çekmemesini, vasla lâıyk olduğu müjdesini yollar. Kafes içinde inleyen Bülbül bu müjdeyi duyunca çok sevinir. Sonra Gül de Bülbül'ü ziyarete gelir ve Bülbül'ün serbest bırakılıp Gülşen'e dönmesini sağlar. Gülşen'e dönen Bülbül, Servi'de yerleşir. Gül, meclisine Bülbül'ü de davet ederek birlikte ayş u iştret ederler. Böylece Gül ile Bülbül birleşmiş olur. Ne var ki dünya fani olduğundan bu visalde de bekâ olmaz. Bütün gelip geçenler gibi Gül ve Bülbül de bahtın kahrına uğrayarak faniler kafilesine katılırlar.

Fazlı bu eserinde eski şiir ve sanat anlayışının ortaya koyduğu bütün mecazları, sanat oyunlarını geniş bir kudretle uygulamıştır. Gülü tasvir ederken saçını, boyunu, alnını, gözünü gamzesini, kirpiklerini, burnunu, yanaklarını, benlerini, kulaklarını, dudaklarını, göğsünü, göbeğini, belini, ayaklarını uzun uzadıya tarif etmektedir. Bu arada güle âşık olan bülbülün çektiklerini de canlı biçimde anlatmaktadır. Ayrıca tabiat tasvirleri, hicran ve vuslat sahneleri eserde çok canlı biçimde yer almaktadır. Bütün bu tasvir ve tariflerde esere tabii ve sade bir anlatım hâkimdir. Okuyucunun sıkılmadan okuyacağı ve rahatlıkla anlayabileceği bir üslûp kullanılmıştır. Dil açısından eser, XV ve XVI. yüzyıl Anadolu Türkçesi'nin tabii çizgisinde bir kelime kadrosuna sahiptir. Vezin ve kafiye kolaylık sağlamak maksadıyla Arapça, Farsça kelimelere sıkça başvurulmakla birlikte bunlar okuyucuyu yoracak nitelikte değildir. Bunun yanında tamamen Türkçe kelimelerden örülmüş beyitlerin sayısı da oldukça fazladır. Eserde devrine ait pek çok Türkçe kelime mevcuttur (meselâ *yañşak* "geveze", *begdeş* "benzer, eş", *dinlence* "rahat, rahatlık", *tuş olmak* "rastlamak, yönelmek", *berk* "sıkı, sağlam", *yel-* "koşmak", *iñen* "çok, fazla", *oñ-* " iyileşmek, şifa bulmak", *egin* " omuz, sırt", *gürbüz*

"zeki", *tur-* "ayağa kalkmak", *tayag* "dayanak, mesnet", *şunda* "şurada", *uyar-* "uyandırmak" vb.).

Teşhis ve intak sanatının güzel bir örneğini oluşturan *Gül ü Bülbül*'de şair, kişileştirilen her kahramanın mücerret bir mefhumun karşılığı olduğunu belirtmektedir. Buna göre Gül ruhu, Bülbül gönlü, Gülşen teni, Nergis gözü, Meltem nefsi, Serv doğruluğu, Irmak saflığı, Jale şevki, Sûsen şecaatı, Menekşe, tevazuyu, Lâle ebedî sevgiyi, Sümbül hasedi, Diken kin ve kibiri, Şah Temmuz gazabı, Hazan Şah şehveti, Şah Şita fesadı, Nevruz can âlemindeki aydınlığı ifade etmektedir.

Gül ü Bülbül'ün yazılışında Fazlı'ya, daha önce İran şairlerinin aynı tarzda yazdıkları eserler örneklik etmiş olsalar bile, müellifin bu eseri ruh, eda ve üslûp itibariyle orijinal bir yapıda olup, gerek genel kavrayışta gerekse ayrıntıların işle- nişinde fevkalâde bir eserdir. Nitekim şairin kendisi de

Kimseden istiâre itmemişem
Kimse gitdüğü yola gitmemişem

Her ne ise eger hatâ vü savâb
Akl-ı pâkümnden oldı fethü'l-bâb

beyitleriyle eserinin emsalsizliğini ifade etmektedir.²³

Kara Fazlı'nın eserleri içerisinde en dikkate değeri ve timsalî şahsiyetler ara- sında geçen bir aşk hikâyesi biçiminde olan *Gül ü Bülbül*, yazıldığı yıldan itiba- ren büyük bir rağbet görmüş ve yazarının şöhretini daha sonraki yüzyıllara taşı- mıştır. Ayrıca Gibb, Hammer, De Sugny gibi Osmanlı edebiyatı tarihi ile uğraşan Avrupalı muharrirler de *Gül ü Bülbül* ile yakından ilgilenmişler, onu orijinaletesi ve kusursuz nezaheti açısından bütün Türk romantik mesnevileri içerisinde Av- rupa zevkine en uygunu olarak kabul etmişlerdir. Bu sebeple Gibb, *Gül ü Bülbül*- 'den bahsederken "Gül ü Bülbül hikâyesini ele alan hiçbir Acem şürinde hikâyenin böyle mükemmel bir alegori halinde yazılmış olduğunu görmedim" ifadesiyle on- daki orijinallliği dile getirerek eser üzerinde ayrıntılı biçimde durup bazı kısımları- nı İngilizce'ye tercüme ettiği gibi,²⁴ Hammer de eseri baştan başa Almanca'ya tercüme edip aslı ile birlikte yayımlamıştır.²⁵

Gül ü Bülbül mesnevisinin çeşitli kütüphanelerde pek çok nüshası bulun- maktadır.²⁶

Edebiyatımızda Kara Fazlı'nın eserinden başka Gazi Giray²⁷ ile İznikli Ba- kâî'nin de birer *Gül ü Bülbül* mesnevisi bulunmaktadır.²⁸

²³ *Gul u Bulbul*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 1160, beyit 2429-2430.

²⁴ *A History of Ottoman Poetry*, III, 108-111.

²⁵ *Gul u Bulbul, das ist Rose und Nachtigall*, Pesth 1834.

²⁶ Meselâ bk. İÜ Ktp., TY, nr. 724, 3761; Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, nr. 1160; Suleymaniye Ktp., Lala İsmail, nr. 569; Atatürk Üniversitesi Ktp., Ağâh Sırrı Levend yazmaları, nr. 67.

²⁷ bk. *Osmanlı Muellifleri*, II, s. 287.

²⁸ Bakâî'nin *Gul u Bülbül*'ünün bir nüshası için bk. Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 416.